

VILJANS FRIHET, PSYKOPATER, LÄKARE OCH JURISTER

*Hur dra gränser mellan psykopater och andra.
Läkarnas subjektiva omdöme är inte ofelbart*

Dr Pehr Henrik Törngrens inlägg i nr 42 i diskussionen om psykopater och brott och hans uppfattning, att systemet straff bör ersättas av systemet socialpedagogiskt omhändertagande, har föranlett följande genmäle från professor Gunnar Dahlberg.

I mitt förra svar (infört i nr 41) inbjöd jag litet skämtsamt någon filosof att yttra sig om den fria viljans problem. I stället yttrar sig doktor Törngren och dekreterar att problemet är löst. Han hänvisar vidare till artiklar i NU, som otvivelaktigt är läsbara. Med anledning av doktor Törngrens svar skulle jag emellertid vilja säga några ord. Det finns i själva verket tre möjligheter.

1) Någon fri vilja finns ej, emedan vi är fullkomligt orsaksbundna.

2) Vi har en fri vilja.

3) Problemet är felaktigt uppställt och grundar sig på felaktiga begreppsbyggnader.

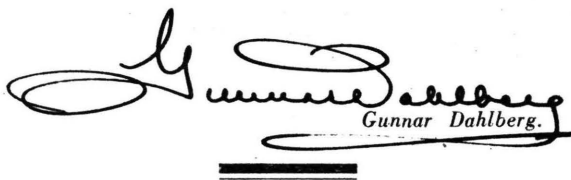
Om man med doktor Törngren ansluter sig till det första alternativet, så kan man i varje fall knappast påstå, att frågan är slutgiltigt utredd och höjd över diskussion. Någon allmänt accepterad mening finns inte bland vetenskapsmän. Vidare, om vi är fullständigt orsaksbundna, så har ju våra uttalanden föga värde. Vi spelar bara upp en grammofonskiva, som betingas av arv och miljö, och vad den säger har ju föga intresse. Att doktor Törngren anser frågan löst, beror på de arvsanlag han fått och den speciella miljö i vilken han levit. En annan person med andra anlag och annan miljö skulle svara på annat sätt.

Den andra möjligheten att vi har en fri vilja, förefaller emellertid också svår att motivera. Vi kan inte tänka oss något som sker utan orsak. André Gide behandlar frågan om den orsaksfria handlingen i sin roman »Vatikanens källare». En av personerna i boken mördar en för honom fullkomligt obekant person genom att knuffa honom av ett tåg, som är i gång. I själva verket är handlingen i viss mån motiverad av vederbörandes förflutna. I varje fall förefaller det oss orimligt, att en normal person kan begå en sådan handling utan någon som helst orsak.

Under sådana omständigheter är kanske den tredje möjligheten riktigast. Först och främst måste vi närmare analysera vad som menas med orsaksbundenhet. Problemet har ju på senare tid bland annat behandlats av professor Phalén och är ingalunda lättlost. Själv ansluter jag mig närmast till Bertrand Russel, som på ett utmärkt sätt diskuterat saken. (The analysis of mind — London 1921). Det skulle föra för långt att gå djupare in på problemet. Jag har bara velat antyda, att problemet är invecklat och att man knappast som doktor Törngren bara kan dekretera, att det är löst.

Vad angår frågan om läkare eller jurister skall ha hand om psykopater, som begått brott, så hör den ju knappast hit. Jag vill bara påpeka, att det för mig inte är självklart, att läkarna är de lämpligaste. Även psykopater är människor och bör ha vissa rättigheter. Om de blir omhändertagna av läkare, blir de i viss mån utlämnade till deras godtycke. Jag tror inte att det är lämpligt, att man helt överlämnar åt läkarnas subjektiva omdöme, hur länge de ska

»omhändertagas». Juristerna med alla sina fel har dock en djupt rotad respekt för individens frihet. Detsamma kan man inte alltid säga om läkare. De som ägnar sig åt nervsjukdomar och sådant är ibland själva psykopater. Det är ej sällan just därför att de märkt psykiska abnormiteter hos sig själva, som de fått intresse för och ägnat sig åt psykiatri. Psykopater finns för övrigt inom alla yrken, även bland juristerna. Men dessa måste handla efter bestämda regler. Det farliga är att låta någon godtyckligt bestämma över andra, antingen han är läkare eller ej. Hur skall man för övrigt dra gränsen mellan brottslingar, som är psykopater och andra? Det finns ju inte någon erkänd definition. Begreppet psykopat är mycket suddigt.

Gunnar Dahlberg.

MAJORITETSVAL ELLER PROPORTIONELLA VAL?

Leder det engelska valsättet till orättvisa resultat?

Det har i Veckans forum förut påpekats, att valsättet i England — med majoritetsval i enmanskretsar — leder till orättvisa resultat. Så har ju skett även nu. Arbetarepartiet har vunnit överväldigande majoritet i parlamentet, fast det ej har majoritet bland de röstande. Hur kommer det sig, att man då har kvar detta valsätt? Tillämpas det i något annat land?

Englanssvän.

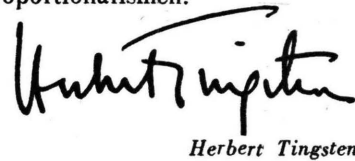
Ni tycks anse det proportionella valsättet, som garanterar någorlunda fullständig överensstämmelse mellan parlamentets sammansättning och opinionerna inom valmanskåren, vara att föredraga framför majoritetsval. Även om man hyser denna uppfattning — vilket även jag gör — måste dock erkännas att vissa skäl tala för det engelska systemet. I England stå både högern och arbetarpartiet i stort sett på denna linje; liberalerna, som under senare tid ständigt blivit i hög grad underrepresenterade, arbeta däremot på införande av något slags proportionellt system.

De engelska anhängarna av majoritetsval anföra först och främst, att detta valsätt är en förutsättning för det engelska tvåpartisystemets bestånd. Även om tre eller till och med fyra större partier under vissa tider funnits i England, har tendensen till tvåpartisystem varit stark, och detta sammanhänger uppenbarligen med valsättet; de mindre partierna kunna ej göra sig gällande och uppslukas därför av de stora. Att det anses förmånligt med två dominerande partier beror på att därmed i regel säkras en fast majoritet för ett parti i parlamentet; regeringen kan sålunda stödja sig på enhetligt

flertal. Därigenom blir, säger man, regeringen stark och handlingsduglig, och det parti, som sitter vid makten, kommer att inför väljarna framstå som det för den förda politiken ansvariga. Invändningen, att parlamentets sammansättning icke alltid svarar mot väljarkårens, tillbakavisas under framhållande av att det väsentliga är att det finns en vaksam parlamentsopposition, icke att denna opposition är precis så stark som dess röststyrka bland väljarna betingar, samt att majoriteten i parlamentet i realiteten alltid tar hänsyn till minoriteten, särskilt om denna representerar en vidsträckt opinion.

Vidare påstår man att majoritetsval i enmanskretsar leda till att partierna tvingas uppställa dugliga kandidater, ty det uppstår en helt annan kontakt mellan väljarna och de tävlande kandidaterna än vid proportionella val. Det är likväl tvivelaktigt, om denna uppfattning har något fog. Proportionalismens anhängare hävda, att det i England tillämpade systemet leder därtill, att partierna gärna uppställa färglösa kandidater för att icke stöta sig med någon väljargrupp.

Samma system som i England tillämpas i Förenta staterna och i regel i de engelska dominierna. I Frankrike har också majoritetssystemet härskat. Här har man dock haft två valomgångar. Vid den första omgången kräves, för att bli vald, majoritet bland alla röstande; om resultat då ej vinnes, anordnas en ny omgång, varvid relativ majoritet är tillräcklig. Härigenom tillgodoses i någon mån samma synpunkt, som ligger bakom proportionalismen.

Herbert Tingsten.

ETT FÖRSVAR FÖR »DE GAMLA SLÄKTERNA»

I nr 40 av V.-J. polemiserar professor Gunnar Dahlberg mot »en gammal åsikt att vissa s. k. gamla släkter är särskilt fina». Kanske kan den gamla åsikten dock i någon mån försvaras.

Med en »gammal släkt» menar man i allmänhet en släkt, som sedan lång tid tillbaka varit allmänt känd, t. ex. en adelssläkt eller en gammal kultursläkt. En adlig ätts ålder räknas från den dag då dess sköldebrev utfärdades och en kultursläkts ålder från den tid då någon medlem av släkten, såsom den förste, gjorde släkten känd eller möjligen berömd. Släkter kunna således vara av olika ålder och man är därför berättigad att tala om »gamla släkter». Kolingen hade visserligen släktingar, bl. a. en moster, men han tillhörde ingen »gammal släkt» och det kan t. o. m. ifrågasättas om han överhuvudtaget alls tillhörde någon »släkt».

Under »den gamla goda tiden» sattes många hinder i vägen för medlemmar av »gamla släkter» att gifta sig »under sitt stånd». Sålunda blevo dessa gamla släkter något som i djuraveln på sätt och vis motsvaras av fullblodshästar, A-kor och rashundar.

Det förefaller mig därför som om det möjligen ändå kunde finnas »ett korn av sanning» i åsikten att »vissa s. k. gamla släkter är särskilt fina.»

Axel Cedercreutz.

Professor emeritus, Kjuloholm, Finland.